Rok IIIci Nr. 10. Kraków, dnia 2 Sierpnia. Rok 1875.

Wychodzi w Krakowie
co tydzień przez czas pory zdrojowo-kąpielowéj.

Biuro Redakcyi i Administracyi
W KRYNICY
w c. k. Zakładzie Zdrojowym.

Prenumeratę miejscową przyjmuje Administracya „**Czasu**" w Krakowie, gdzie także dostać można pojedynczych Numerów „**Krynicy.**"

KRYNICA

Tygodnik poświęcony ojczystym Zakładom zdrojowo-kąpielnym.

Redaktor
Dr MICHAŁ ZIELENIEWSKI
Lekarz Rządowy c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy.

Prenumerata wynosi

w Krakowie na miejscu 1 złr.
w Monarchii austryacko-węgierskiéj z przesyłką pocztową . . . . . 1 złr. 20 c.

Numer pojedynczy . . . — 6 „

Należytość za prenumeratę lub za umieszczenie ogłoszeń odsyłać należy **franco** do **Biura Administracyi**.

SŁOWIAŃSKIE ŁAŹNIE,

KĄPIELE RZYMSKIE CZYLI WSCHODNIE,

tudzież

kąpiele mineralno-parowe

pod względem historycznym i balneoterapeutycznym

opisał

Dr. Zieleniewski.

(Ciąg dalszy).

Ten rodzaj kąpieli parowych, wszakże po największéj części z opuszczeniem zlewań zimną wodą, rozszerzył się zapewnie przez niemieckich kupców, z owczesnemi mieszkańcami dzisiejszéj Rosyi handlujących, nietylko ku północnym ale także i ku południowym Niemcom. Zdaniem Zapperta [1]) znajomość kąpieli parowych dostała się do Wiednia prawdopodobnie przez furmanów kijowskich.

Zdaje się, iż łaźnie dopiero w XVtym wieku utorowały sobie drogę do niektórych klasztorów. Czytamy bowiem w pismach Schramba [2]) o przekształconym zakonie Benedyktynów (około r. 1451) „*Nostri nunquam consuevit in estuaria sive balneo more secularium balneari. Fratribus autem phlebothomia aut alia ablutione corporali indigentibus, balnea humida aut sudorosa conceduntur.*

Włoscy jak i niemieccy tamtocześni lekarze dostarczają świadectwa, o wielkiem rozpowszechnieniu kąpieli parowych, jak to z następujących słów jawnie sią okazuje: *baneum quales sunt therme de Alamania, quae stuffe sicce*[3]). *Et propter istud plures reperiuntur cecit supra Renum, in quibus utuntur stuphis et balneis quem ad modum etiam plures reperiuntur leprosi in Hollandia quam in aliqua alia regione, propter indebitum regimen. Utimur in Italia et frequentius in Germania duplici stupharum genere*[4]). Tożsamo twierdzi Hypolit Garinonius tytułujący się *Arzt des frauenstiftes Hall und Physicus zu Stayr „durch ganz Teutschland ist nichts gemeines, nichts bekandtres, nichts geübteres, als diese Leib Ringerung durch den Schweiss — das schweis und dampfbaden*[5])".

Łaźnie parowe od najbliższych sąsiadów szybko rozpowszechniły się w Polsce. Używał ich nietylko cały naród, ale i sami panujący książęta[6]) a nadto pozwalali je zakładać tak w swojéj stolicy, jak i po innych miastach. Z przytoczonych powyżéj wyjątków z dyplomatów zaczerpniętych, widzimy je dozwolone w r. 1252 *w Lignicy; w Krakowie* 1301 r.; *w Poznaniu* 1308 r.; w r. 1310 *w Radziejowie* w użyciu; w r. 1349 *w Łęczycy;* w r. 1362 w mieście *Kole*; w r. 1365 *w Dambowicach;* w r. 1388 nowe na przedmieściu (może w samem mieście inne dawniéj już istniały) *w Radomiu; w Płocku* r. 1435; w r. 1436 zezwolenie zaprowadzenia ich *w Strzelnie; w Szamotułach* r. 1457; a nie ulega wątpliwości, iż stolica *Kraków* musiała o wiele wcześniéj od innych miast polskich łaźnie posiadać. Długosz *in libro benefic.* wspomina już w XVtym wieku o *łaźni królewskiej w Krakowie*, przyległéj do jednéj z kamienic niedaleko zamku na kanonnéj ulicy, a pod r. 1625 wspomniony w Aktach Krakowsk. *(A. 5, p. 1070)* Mathias *balneator Regius.*

Z pracowicie zebranych wypisów przez ś. p. Ambr. Grabowskiego, czerpanych z dawnych Akt, starożytności i dziejów Krakowa dotyczących, w rękopiśmie (folio) łaskawie mi udzielanych, dowiadujemy się, iż od początku XIV. (r. 1301) do XVII wieku, *sześć łaźni publicznych* istniało w Krakowie, mianowicie:

[1]) Zappert *l. c. p. 64 et c. 159.*

[2]) Schramb *Chronic. Mellicens: p. 415.*

[3]) Gentilis de Foligno: († 1348) *Comentar: in avicenam. Venetiis 1520 I. 123.*

[4]) Arnoldus de Villa Nova: (1300—1360). *Opera praeclar. Lugduni 1520 p. 345.*

[5]) Garinonius: *Die Grewel der Verwüstung. Ingolstadt 1610 p. 898.*

[6]) Zdaniem Gąsiorowskiego (Wiadom. do historyi sztuki lek. w Polsce I. str. 31, 32).

Bolesław Chrobry często miał używać kąpieli parowéj w bani łaziebnéj jak zaświadcza Marcin Gallus. Leszek Biały również miał zwyczaj kąpania się w łażniach, ba, nawet w nich przez zdradę zabity. Kazimierz Wielki niezaniedbywał używania łaźni. Król Władysław Jagiełło (podług Bielskiego) kąpał się w łaźni co każdy, lub co trzeci dzień i to regularnie. Jego brat Swydrygaiło uzyskawszy na to pozwolenie z Rzymu, używał łaźni i w dnie świąteczne. W ślady ojca poszedł i Kazimierz Jagiellończyk, kąpiąc się w łaźniach co każdy lub trzeci dzień i chłoszcząc się winnikiem. Zygmunt I. i syn jego August nie zaniedbywali zwyczaju swoich przodków, co do częstego używania łaźni. Zygmunt August upomina listownie swoją ukochaną Barbarę, aby zbyt długo w łaźni nie przebywała.

1) łaźnia rogacka *alias* miejska,
2) „ żydowska „ przy furtce ś. Anny,
3) „ na Piasku *(in arena)*, może ta sama co nad Wisłą *(auf der Wizele)*,
5) „ przy ulicy Szpitalnéj *alias* Salomonowa,
5) „ na Podelwiu *alias* stara łaźnia,
6) „ obok kościoła ś. Franciszka.

Łaźnia królewska, i publiczna na przedmieściu Kazimierz będąca, w poczet powyższy nie wchodzą.

Zdaje się, że nie wszystkie tu wymienione były łaźniami parowemi w dzisiejszem tego wyrazu znaczeniu, wszakże co do 1, 2, 3 i na Kazimierzu będącéj, zda się nie zachodzi pod tym względem żadna wątpliwość, jak to poniżéj zobaczymy.

Jak gdzieindziéj, tak i w Krakowie pod owe czasy, dochód z łazien publicznych należał do miasta, które je za roczną opłatą wydzierżawiało. W miarę zakładania łaźni we własnych domach przez prywatnych ku swéj wygodzie (wiek XVI), dzierżawne dochody z łaźni publicznych widocznie się zmniejszały.

Zgodnie ze zwyczajem postronnym, łaźnie i w Krakowie oddzielnie dla każdéj płci, osobne były; zdaje się nietylko co do czasu, ale nawet co do miejsca. Usługa łaziebna była też odpowiednia do płci kąpiących się w naszem mieście, o czem przekonać się można z treści Wielkierza krakowsk. z r. 1378, w którym zakazane jest dawanie darów łaziebnikom i łaziebnicom [8]).

Taksamo w Krakowie, jak i po innych miejscach bywało, iż wydawano rozkazy zamykania łaźni publicznych, wczasie panującego morowego powietrza, jak to widzimy r. 1599 d. 5 *Septembris* i r. 1624.

Powszechne używanie łaźni dosięgło w naszem mieście Krakowie najniższych warstw ówczesnego społeczeństwa, czego dowodzi częste odkazywanie w XV wieku w testamentach między dobremi uczynkami *„łaźni dla ubogich"* — a ustawa cechowa zgromadzenia kuśnierzy w r. 1600 zapadła, nakazuje, aby czeladź tego rzemiosła *we cztery niedziele od przewodniéj niedzieli poczęwszy do łaźni nie chodziła* . . . (nie wymieniono dlaczego).

(C. d. n.)

[8]) Grabowski A. Starożytności Histor. polskie T. I. str. 100.

KRONIKA WIADOMOŚCI BIEŻĄCYCH

O ZDROJOWISKACH KRAJOWYCH.

Krynica. Grono lekarzy obecnie tu przebywających powiększył zaszczytnie znany w literaturze i w wykonawstwie lekarskiem Dr. Konstanty Rosé, były profesor Uniwersytetu Warszawskiego, przybyły temi dniami do Krynicy.

* * *

Prof. J. Aleksandrowicz, Dyrektor Ogrodu Botanicznego Warszawskiego, tudzież Jan Dobrzański Poseł Sejmu Krajowego i Redaktor Gazety Narodowej, od kilku dni bawią w Krynicy wśród swoich rodzin na kuracyi tu przebywających.

* * *

Na dniu 29 Lipca b. r. urządzono tu zabawę z tańcami na dochód funduszu przyszłego szpitala zdrojowego w Krynicy. Z gości na kuracyi tu przebywających uproszono na gospodynie: **Księżnę Zuzannę Czartoryską**, tudzież **Antoninę Cetnerską i Emilię Mikułowską**; gospodarzami zaś byli **Zygmunt hr. Romer, Jan Turowski i Dr. Zieleniewski.** Mimo wielkiej swobody i ochoty do tańców, zabawa nie przekroczyła bynajmniéj granic Hygieny, a zebrany dochód z rzeczonego balu zwiększył kwotą złr. 120 uzbierany z ofiar Publiczności dotychczas fundusz na budowę szpitala zdrojowego w Krynicy, przeszło 2.000 złr. wynoszący. Spodziewać się godzi, iż sprawa szpitala zdrojowego w Krynicy od r. 1865 załatwienia oczekująca, wobec nagłéj jego potrzeby, po hojnéj ofiarności publicznéj, niebawem ku powszechnie pożądanemu urzeczywistnieniu, załatwioną zostanie.

9 LISTA GOŚCI

przybyłych do c. k. Zakładu zdrojowego w Krynicy od dnia 24 do dnia 31 Lipca 1875 r.

778.	Rejnerman Liebe, handlarz ze Zamościa	osób	1	przybyły d.	23	Lipca	u Fecka Szkwarły.
779.	Buszek Antoni, pomocnik cukierniczy z Muszyny	„	1	„	23	„	pod Warszawą.
780.	Wiśniewska Anna, pokojowa z Nowego Sącza	„	1	„	23	„	„ „
781.	Goralik N., cukiernik ze Lwowa	„	1	„	23	„	„ „
782.	Madlowicz Józef, woźnica z Kobylanki	„	1	„	23	„	„ „
783.	Kozłowski Jan, pisarz z Gorlic	„	1	„	23	„	„ Koroną.
784.	Rzeszowski Wojciech, kucharz ze Lwowa	„	1	„	23	„	„ „
785.	Bednarczyk Antoni, „ „	„	1	„	23	„	„ „
786.	Chmielewski Wincenty, kelner z Nowego Sącza	„	1	„	23	„	„ „
787.	Riema Jan, kelner ze Lwowa	„	1	„	23	„	„ „
788.	Machowicz Jan, stróż z Kobylanki	„	1	„	23	„	„ „

789. Jurykiewicz Józefa, kucharka z Tarnowa	osób	1	przybył	23	Lipca	pod Koroną.
790. Oleksiewicz Marya pokojowa z Grybowa	„	1	„	23	„	„ „
791. Kijas Józef, kupiec z Ciężkowic	„	1	„	23	„	„ „
792. Smoleńska Zofia, obywatelka z Warszawy z corką	„	2	„	23	„	„ Warszawą.
793. Wężyk Adolf, obywatel z żoną z Kępna	„	2	„	23	„	„ Ułanem.
794. Kruszewska Elżbieta, wł. dóbr z córką i służącą z Chrobrowa	„	3	„	23	„	„ Pagatem.
795. Baranowska Agnieszka, ob. z Broneszewic (Ks. Pozn.) z córką i sł.	„	3	„	23	„	„ Koroną
796. X. Wolski Eugeniusz, wikaryusz ze Żurska	„	1	„	23	„	„ Barankiem.
797. Paszkowska Łucyna, żona urz. z Kielc ze synem i służącą	„	3	„	23	„	„ Ułanem.
798. Raciborska Elżbieta, żona urzędn. z famil. i służącą z Krakowa	„	6	„	23	„	u Antoniego Pyża.
799. Odrzywolska Cezaryna, obywatelka z córką z Berdyczowa	„	2	„	23	„	pod Rybą.
800. Homolacz Felicya, żona kapitana c. k. marynarki ze Żendowic (Kr. Polsk.) ze siostrą, kuzyną p. Stadnicką i służącą	„	4	„	23	„	„ Pagatem.
801. Orłowska Bronisława, obywatelka z Warszawy z córką	„	2	„	23	„	„ Koroną.
802. Zottowa Paulina, wdowa po c. k. urzędniku ze Lwowa	„	1	„	23	„	„ Zegarem.
803. Zoffal Ludwika, żona c. k. kapit. z N. Sącza ze siostrą i sługą	„	3	„	23	„	„ Koroną.
804. Maday Władysław, fabrykant z Pesztu (Węgrzech)	„	1	„	23	„	„ „
805. Niewiarowska Anna, wdowa po urzędniku z Warszawy	„	1	„	23	„	„ Kurkiem.
806. Simmler Jadwiga, córka fabrykanta mebli „	„	1	„	23	„	„ „
807. Messer Marya, żona przedsiębiorcy z Krakowa z familią, z Gustawą Michner i sługą	„	4	„	23	„	u Schwarza.
808. Pinczewska Róża, żona przedsiębiorcy z Piotrkowa	„	1	„	23	„	„ „
809. Rottenberg Anna, „ „ „	„	1	„	23	„	„ „
810. Leinkraum Taube, „ „ z Krakowa	„	1	„	23	„	„ „
811. Schenker Sara „ „ „	„	1	„	23	„	„ „
812. Liebeskind Ernestyna, żona przedsiębiorcy z Krakowa	„	1	„	23	„	„ „
813. Armułowicz Jan, obywatel z Krakowa z wnączką	„	2	„	24	„	pod Warszawą.
814. Wessel Zofia, obywatelka z Życzyny (Król. Polsk.) z córkami Wirginią Truszkowską i służącą	„	6	„	24	„	„ Cisem.
815. Kotkowska Marya, żona optyka ze Lwowa z córką	„	2	„	24	„	„ „
816. Gawrońska Róża, żona sekretarza powiatowego z Niska	„	1	„	24	„	„ Góralem.
817. Czerniecka Helena, żona aptekarza z Rozwadowa ze sługą	„	2	„	24	„	„ „
818. Wolińska Marya, córka obywatela z Policzyzny (Krol. Polsk.)	„	1	„	24	„	„ Kurkiem.
819. Plewińska Józefina, obywat. z Orchowic (Król. Polsk.)	„	1	„	24	„	„ „
820. Sieroczewska Michalina, obywat. z Lublina	„	1	„	24	„	„ „
821. Łaski Mieczysław, urzędnik Banku polskiego z Warszawy	„	1	„	24	„	u A. Frenzla.
822. Pogórski Julian, wł. dóbr ze Lwowa z familią i służącą	„	5	„	24	„	w Łazienkach.
823. Weintraub Gittel, żona dzierż. dóbr z Czeszujewic	„	1	„	25	„	u Schwarza.
824. Walker Ozyasz, handlarz z Kanczugi	„	1	„	25	„	„ Schachtera.
825. Bogdańska Katarzyna, praczka z Nawojowy	„	1	„	25	„	„ Dudzika.
826. Amsel Izaak, wyrobnik z Ulanowa	„	1	„	25	„	„ Jakóba Ringa.
827. Buber Maurycy, właśc. dóbr ze Lwowa	„	1	„	25	„	„ A. Frenzla.
828. Brzeziński Kazimierz, adw. z Warszawy z famil. i służącą	„	6	„	25	„	pod Orłem.
829. Wendorf Władysław, sekr. gub. z Warszawy z żoną i wnuczką	„	3	„	25	„	„ Lwem.
830. Gombrowicz Antonina, obyw. ze Sandomierza z familią	„	3	„	26	„	„ Góralem.
831. Gorjajmowa Katarzyna, żona urz. z Mińska z córką	„	2	„	26	„	„ „
832. Japowicz Józefa, obyw. z Warszawy z familią	„	3	„	26	„	„ Sobieskim
833. Balcarczykowa Agnieszka, żona dyrekt. szkół norm. z Krakowa z córką i Wandą Leduchowską	„	3	„	26	„	„ białą różą.
834. Wężyk Teodora, obywatelka z Podlasia z córką	„	2	„	26	„	„ „
835. Dobrowolska Sabina, obywatelka z Warszawy	„	1	„	26	„	„ „
836. Mandel Estera, kupcowa ze Sanoka	„	1	„	26	„	„ Palmą.
837. Majewska Florentyna, obyw. z Krakowa z córką	„	2	„	26	„	„ Warszawą
838. Rottenberg Sprinze, żona przedsiębiorcy z Rozwadowa	„	1	„	26	„	u Schwarza.
839. Rottenberg Chane, „ „ „	„	1	„	26	„	„ „
840. Friedmann Rachel, „ „ „	„	1	„	26	„	„ „
841. Majewska Ludwika, żona adj. sądow. z Jasłą z córka	„	2	„	26	„	„ „
842. Narolski Fabian, obywatel z gubernii Kijowskiéj	„	1	„	26	„	pod Trąbką.
843. Kopystyńska Paulina, żona urz. kolei z Kremenstuka (z Ros.)	„	1	„	26	„	„ Pogonią.
844. Kranzler Baile, żona kupca z Rzeszowa ze służącą	„	1	„	26	„	u Brauna.
845. Kuryłowicz Karol, Radca ze Lwowa ze synem	„	2	„	26	„	pod Rybą.

846. Lewicki Władysław, kupiec „ „	„ 2	„ 26	„ pod 3 różami.
847. Stockmar Ernest, obywatel i aptekarz z Krakowa	„ 1	„ 26	„ „ „
848. Migurska Felicya, obywatelka z Krasnystowa (z Rosyi) z Ludomilą Moskalewską	„ 2	„ 26	„ u Kamińskiego.
849. Trąbczyńska Marya, ob. z Warzawy z Izabelą i Maryą Wojczyńską	„ 3	„ 26	„ „ „
850. Janiszowska Kornelia, Senatorowa z Warszawy z córką	„ 2	„ 26	„ pod Trąbką.
851. Krocikiewicz Felicya, obywatelka z Dziurkowa	„ 1	„ 26	„ u A. Frenzla.
852. Margalec Leonia, „ „	„ 1	„ 26	„ „ „ „
853. Turek Antonina, żona lek. pow. z córką i Maryą Bazkowską ze Sambora	„ 3	„ 27	„ pod Topolami.
854. Dr. Rosé Konstanty, b. Profesor Uniw. z Warszawy	„ 1	„ 27	„ „ Kosynierem.
855. Czorba Jan, obyw. ziem. z żoną i służ. z Krajewic (Poznańskie)	„ 3	„ 27	„ „ Warszawą.
856. Skwarczyński Teodor, wł. r. z córką J. Feiereisel z Borysławia	„ 2	„ 27	„ „ „
857. Dr. Lewandowski Zygmunt, lekarz z Bochni	„ 1	„ 27	„ „ „
858. Jakobi Włodzimierz, naczelnik poczt. z familią z Piotrkowa	„ 5	„ 27	„ „ „
859. Misiągiewicz Józef, pełnom. z żoną, siostrą i służ. z Gumnisk	„ 3	„ 27	„ pod Orłem.
860. Wanszowe Freide, kupcowa z Rzeszowa	„ 1	„ 27	„ „ Łososiem.
861. Schenkel Reizel „ „ „	„ 1	„ 27	„ „ „
862. Eibeschütz Dwojre, żona kupca z Piotrkowa	„ 1	„ 27	„ u Luftglasa.
863. Warszawska Rachel, „ „ z Wodzisława	„ 1	„ 27	„ „ „
864. Bańkowski Seweryn, c. k. kom. pow. z Krosna	„ 1	„ 28	„ pod Koroną.
865. Lichtenegger Antonia, wdowa po nadkom. skarb. z Dębicy	„ 1	„ 28	„ „ Kurkiem.
866. Twerska Reizel, żona obyw. ze sługami z Kijowa	„ 3	„ 28	„ u Krumholza.
867. Zifer Fani, „ „ z Chrzanowa	„ 1	„ 28	„ „ „
868. Wojcikiewiczowa Urszula, żona adjunkta pow. z fam. z Żywca	„ 3	„ 28	„ pod Opatrznością.
869. Kuryłowicz Stefan, profesor ze Lwowa z żoną	„ 2	„ 28	„ „ Koroną.
870. Arkuszewski Ignacy, obyw. ziem. z żoną Radostowa (Kr. pol.)	„ 2	„ 28	„ u Schwarza.
871. Hölzel Andrzej, kupiec ze Lwowa ze żoną	„ 2	„ 28	„ „ Preisika.
872. Ks. Christofollimens Jan, gr. kat. prob. z Pasieczna	„ 1	„ 29	„ „ Góralem.
873. Dechów Apolonia, obywatelka z Lublina	„ 1	„ 29	„ u Warnickiego.
874. Rubin Jochwet, kupiec z Ropczyc	„ 1	„ 29	„ „ Röslera.
875. Wolf Maryem, żona handlarza z Wiśnicza	„ 1	„ 29	„ „ „
876. Andrzejowska Adela, obywatelka z Krakowa	„ 1	„ 29	„ pod Białą różą.
877. Komosiński Józef, urzędnik z Warszawy	„ 1	„ 29	„ „ Trąbką.
878. Dobrzański Jan, redaktor „Gazety Narodowej“ ze Lwowa	„ 1	„ 29	„ „ „
879. Dr. Aleksandrowicz Jerzy, profesor Uniw. warsz.	„ 1	„ 29	„ „ Topolami.
880. Laskowski Antoni, obywatel z Opatkowic	„ 1	„ 29	„ „ Trąbką.

Razem rodzin 103 czyli **179 osób.**
Pozostało z poprzedniej listy rodzin 777 czyli **1393 osób.**
Od otwarcia zakładu było razem 880 „ 1572 „

Odjechali z Zakładu do dnia 29 Lipca 1875 r.:

13. Kłodnicka Bronisława z Nowego Sącza, mieszkająca pod Trąbką Nr 14, odjechała 24 Lipca 1875.
14. Longchamps Marya „ Sambora, „ „ Łazienkami „ 8, „ „ „ „
15. Nowotna Amelia z Krajewic, mieszkająca pod Topolami Nr. 7, przeniosła się 26 lipca, pod Szwajcara Nr. 5 i 6.
16. Sobieska Teresa z Warszawy, mieszkająca pod Topolami Nr. 9, odjechała 26 Lipca 1875.
17. Ramult Helena „ Bochni, „ „ Orłem „ 11, „ 27 „ „
18. Łepszy Aniela „ Brzeska, „ „ Zamkiem „ 12, „ 27 „ „
19. Trak Ferdynand ze Lwowa „ „ „ „ 13, „ 28 „ „

Krynica, dnia 29 Lipca 1875. ***Lösch,*** polit. Inspektor zdrojowy.

Sprostowanie.

W Liście gości do Krynicy przybyłych, poz. 729, powinno być: **Walicki Ryszard,** ces. ros. Rotmistrz sztabu jeneralnego z Mińska.

Główny Redaktor Dr. *Michał Zieleniewski.* Redaktor odpowiedzialny *Józef Łakociński.*

W drukarni L. Paszkowskiego. Nakładem c. k. Zakładu Zdrojowego w Krynicy. Rządzca drukarni *Józef Łakociński*